

'sucre cristallitzat en fragments'; veg. Dozy, *Gloss.*, 247, i les altres cites en DCEC art. CANDE. Com que s'ha usat bastant amb sentit generalitzat, i així ha quedat en l'anglès d'Amèrica (*candy* nom genèric dels bombons i caramells de tota mena), no és estrany que n'hagin derivat el mall. *candidera* 'capsa de llaua que tenen els confiters per posar-hi la fruita seca'.

CANDID, 'blanc', 'sense malícia', pres del ll. *candidus* id., derivat de *candere* 'ser blanc', 'posar-se incandescent, cremar'. □ 1.ª doc.: fi S. xv, Rois de Corella (*AlcM*).

En autors medievals és ben rar, només com a audaç i emfàtic terme d'humanistes. En el S. xix està ja més acceptat, si bé llavors es troba quasi sempre en el sentit figurat de persona que no ha perdut el candor, la innocència. El que llavors es troba força sovint és la variant *candi*, molt usada per Verdaguer: «y nostres fills, tan *candis* un temps?», *Atl.*, 226 (i altres passatges); «l'esperit joganer y sério, arrauxat y discret, fogós y *candi*, d'aquell jove excepcional», M. Vayreda (*Sang Nova* II, iv, 127); usat especialment en el superlatiu: «de sos jocs a ma prole *candíssima* a distraure», *Atl.* vi, bastant propagat gràcies a Mn. Cinto, car se'n serveix encara en els seus primers escrits fins a P. Coromines (que després descarta, en l'estil fixat de les obres posteriors, tot lèxic de regust amanerat): «ideal *candíssim* que cremes amb llum immaculada en el fondo negre dels més tristos records», *Presons Im.* (pp. 154, també 110, 129, id. en l'autògraf) i fins un cop en *La Vida Austera*: «¿què devia sentir aquell home al trobar-se en els braços la noia ingènua, quan li passava per l'ànima una alenada de *candíssim* amor?» (3.ª ed., 125.26).

DERIV.: *Candidesa* [1803, Belv.]. *Candor* [Lab., 1839], pres del ll. *candor*, -oris 'blancor'; *candorós* [escr. Renaix.]. *Candent* [escr. Renaix.], del part. actiu *candens*, -tis, del verb *candere* 'posar-se roent'.

Candir-se i *decandir-se*, mots tardans en català, que no és pas segur que vinguin del ll. CANDERE (un **decandere* ni tan sols existeix en llatí); sobretot en el Princ. i en la llengua literària, *decandir-se* acaba per ser mot d'ús molt general per «anar perdent la força, la vigoria» (*Dfa.*): «tot lo pes d'un dia d'emocions gravitava sobre ses *decandides* forces», Noller (*Vilaniu*, 368), «les esperances de Da. Francisca anaven *decandint* més y més» id. (*ibid.*, 340) (el qual mostra alguns cops preferència per poc usades construccions intr., cf. «cregué que se li escapava: era qu'havia *decantat* pel carrer de l'Hospital», *La Papallona*, 209), cf. la frase corrent «se morien *decandides* pel sentiment», *DBal.*; *AlcM* cita exs. de *decandit* en Pons i Massaveu, *decandiment* en Em. Vilanova i en Ruyra, i *decandir-se* en Caseponce i algun altre escriptor recent, però en prosadors contemporanis i de fi del segle passat en trobaríem molts; tanmateix no sembla que això excedeixi dels límits del català oriental, no figura encara ni en Lab. 1839, i el *Dag.* només hi afegeix «provaria que Catalunya 's *decandeix*», «aqueix general estat de *decandiment*» en escrits en

prosa de 1872 i 1880.

Per altra banda, de difusió un poc més ampla i potser ja anterior semblen ser *candir-se*, -ment (aquests sí registrats per Lab. 1839), que es troben força a la zona Tortosa-Maestrat, semblen ser bastant usats en tot el P. Valencià (fins a Alcoi, *AlcM*) i fins gaudir de tanta o més popularitat cap a l'extrem NE. (exs. de *candiment* en Víctor Català, i primerencs de P. Coromines); fins en aquesta variant i tot, sense *de*, sembla ser estrany a les Illes, vist que el *Dag.* remarca que és de «Catalunya» *candir-se* per a «defallir, amagrir-se»: «aquesta criatura es va *candint*; *candit*: *defallit*». Així en tortosins de llengua tradicional: «era una costum general --- Ara --- va *candint-se*, com una persona malaltica», Vergés i Paulí (*Espurnes* v, 135), i això s'allarga fins a l'aragonès de Binéfar *candirse* «consumir-se, aniquilarse poco a poco a consecuencia de una enfermedad larga» (Coll Alt.). *Candiment* lleigeixo ja en una carta de P. Coromines, 24-x-1902, i ho trobem des de les seves obres més antigues: «les pobres bestioles van ajeure's bo i mortes de *candiment* i de dolor», *Les Presons Imag.* (ja en l'autògraf del capítol *La Cova dels Llops*, paràgraf 18, 1.ª ed., p. 74); «a casa en tot lo dia ningú va tenir gana de menjar; quan me rendia 'l *candiment*, mastegava pa mullat de llàgrimes» id. (p. 191 i autògraf); «ni aixecar-me podia: les cames em tremolaven de *candiment*; amb la caiguda de la febre, les carns del meu cos es relaxaven» (*Per les boscuries tenebroses*, en *A recés dels T.*, p. 145).

Així mateix, amb un altre prefix, *acandir-se* (que és el que deia Verdaguer: «lo vostre cor que de pena 's va *acandint*», *Idillis*) i que és també forma empord., vig., i del Berguedà i Cardener (*AlcM*); i *acandiment* a Olot. Hi ha un *esgandir-se* 'perdre greix i forces, defallir' en el Flamicell (*AlcM*) i ja de Tallgren en *-alir-se* deu venir d'una contaminació d'*abaliit* (*ABOLIT*).

Es força natural explicar tot això pel ll. CANDERE, sigui en el sentit d'esblanqueir-se', 'venir pàlid' que sembla ser la idea de l'*AlcM* i ja de Tallgren (*Glanures* IV, 67), sigui en el de 'cremar, consumir-se' (*MzPi.*, *RFE* VII, 29), d'on 'migrar-se', etc.; idees que en última instància coincideixen i que al capdavall, semànticament, no es poden separar del tot. Amb això hem de relacionar un mot *gandido* del castellà antiquat 'famolenc, extenuat' [rar, però ja Ss. XVI-XVII], avui conservat a les Antilles (cubà: Cuervo; Sto. Domingo «glotón, hambriento», Brito), i des de Mèxic fins al Perú en el sentit «golos, comilón», que van estudiar Cuervo (*BHisp.* XI, 25-20) i *MzPi.*, i que va tractar detingudament en el DCEC I, 662-3, cf. Jud, *RLiR* I, 230.

Sens dubte també podríem pensar en una etimologia diferent, que és en el fons el que fa el *FEW* (II, 181b) per a un mot provençal no gaire diferent *candi* «stupéfait, pétrifié d'étonnement» (usat entre altres llocs a Marsella) en posar-lo junt amb el fr. *candir* «se cristalliser par morceaux (du sucre)», entre els derivats del sucre *candi*. Verament reconeguem que Lab. (1839) també dóna *candir-se* «parlant de les